

Сведоци смо да се у српским земљама одвијају два паралелна процеса – отимање Косова и Метохије од Републике Србије, а у исто време покушај разградње и развлашћивања Републике Српске, како би се створила унитарна – централизована – Босна и Херцеговина. Ово се чини упркос чињеници да је за такву БиХ само један (бошњачки) од постојећа три конститутивна народа (Срби и Хрвати). Јака брана и запрека таквим настојањима требало би да буду Резолуција 1244 Савета безбедности УН, када је реч о Косову и Метохији, и Дејтонски мировни споразум из 1995. године, када је у питању Република Српска.

Реално, Дејтонски споразум требало би да је дугорочна и поуздана заштита српској Републици у Босни и Херцеговини. Не само зато што су га потписале водеће земље међународне заједнице, такође суседи Србија и Хрватска, већ и због тога што се на начелима и одредбама Дејтонског споразума темељи читав уставно-правни и државно политички систем Босне и Херцеговине и њена два ентитета – Републике Српске и Федерације БиХ.

Скривене намере

Нико у Републици Српској не спори да је овако структурисана Босна и Херцеговина тешко одржива, јер је правно лоше уређена и економски нерационална, али је свима јасно да се овако негативни атрибути могу да односе само на бошњачко-хрватски ентитет, који је створен Вашингтонским споразумом још у току рата и који се зове Федерација БиХ. Тај ентитет чини 10 кантона – од којих сваки има своју владу, скупштину, своје ministre и посланике, комору, синдикат и разноврсне институције. А све то, опет, и на нивоу Федерације БиХ! Тако испарцелисане територије са прегломазном управом, превеликим и скупим чиновничким апаратом вероватно да данас нема ни једна земља у Европи.

Да су у питању само ове околности и само тај неадекватно уређени ентитет, онда би настојања Европске заједнице и њених овдашњих представника око редефинисања уставних решења за БиХ била разумљива и прихватљива. Међутим, у позадини свега што би требало да чини уставну реформу налазе се скривене (а ипак провидне) намере да се комплетно преобликује постојећи државно-правни систем БиХ. По многим индикацијама и проценама, то би подразумевало и територијалну прекомпозицију земље, што је за Републику Српску потпуно неприхватљиво.

Жеље и апетити за такав вид уставних реформи нескривено су изражени и код Бошњака и код босанских Хрвата. Бошњаци – односно овдашњи муслимани – теже ка унитарној и грађанској БиХ, у којој би они као већински народ имали главну реч и одлучивали о свему, док Хрвати желе свој засебан, трећи ентитет, рачунајући истовремено на део територија у Републици Српској и Централној Босни где је настањен део хрватског живља.

Комплетна истина и оно суштинско у уставној реформи за Бошњаке било би гашење Републике Српске, што они и не скривају, док Хрвати желе да се издвоје из заједнице (ентитета) са муслиманима и формирају свој самостални државно-правни блок.

Ако је по Дејтону, све је то могуће, али уз услов да се постигне консензус (општа сагласност) сва три народа. А тога нема и тешко да ће га икад бити ако се инсистира на тако радикалним и за Србе неприхватљивим променама.

Изнуђена и наметнута решења

Процес постепеног развлашћивања ентитета, односно преношења појединих надлежности са републичких на централне (заједничке) органе БиХ тече већ годинама, а преломни тренутак био је 2001. године, када је у уставна документа БиХ и оба ентитета унесена одредба о конститутивности три народа у БиХ – Срба, Бошњака и Хрвата. Они који систематично и аналитички прате ове токове сматрају да је увођењем конститутивности у државно-правни систем земље отпочео процес ограничавања и слабљења суверености Републике Српске. Нема сумње да је то одиста тако. Јер, верификација мулти-етичности ентитета била је главни повод за садашње измене ентитетских обележја, републичког грба и химне, празника, а у последње време све учесталије и гласније се тражи измена и самог назива Српске!

Ма како чудно изгледало, слабљењу (уместо јачању) Републике Српске много је допринела међународна заједница, оличена у Савету за имплементацију мира и високим представницима. Они су се овде смењивали и, користећи тзв. „бонска овлашћења“, наметали одлуке какве су хтели. Уз обавезу да без поговора, без права на приговор, безусловно изврше сваки њихов налог. Тако су створена многа заједничка тела и централизоване институције, међу којима: Државна гранична служба, Управа за индиректно опорезивање, Јавни радио и ТВ сервис, Служба јавне безбедности и друга.

Много шта је промењено и наметнуто и у законодавној сфери. Према неким показатељима који су у јавном оптицају, више од половине свих закона и одлука битних за функционисање Босне и Херцеговине као државе наметнули су високи представници. То значи да такви акти, са снагом закона, нису прошли кроз нормалну демократску процедуру у парламенту и регуларно усвојени, већ су донесени једнострано, уз обавезујућу примену.

Велики и разноврсни притисци на власти и политичка тела у Босни и Херцеговини, а нарочито у Републици Српској, чине се и у вези са могућношћу прикључења БиХ Европској унији. То се користи као непосредан повод за разна условљавања. На такав начин је остварена реформа одбране – успостављена је јединствена војска, иако заједнички војни органи нису предвиђени ни Уставом БиХ, ни одредбама војног анекса Дејтонског споразума.

Супротно тренду у савременом свету, чији развој иде у правцу децентрализације, у Босни и Херцеговини ситуација је обрнута. На све могуће начине, под паролом изградње државе БиХ, покушава се пренети што већи број овлашћења на заједничке институције. Нажалост, до суштинских промена Дејтонског споразума долазило је и уз сагласност домаћих политичара, који нису бирали средства како би се задржали на владајућим позицијама. Често су прихватили оно што је наметала међународна заједница, иако су дубоко били против тога. Али, зарад ситних сопствених интереса, потписивали су документе који од њих нису ни тражени.

Како ће се ствари даље развијати остаје да видимо.